

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
1.1. Tervise ja säästva arengu strateegia vajalikkus	3
1.2. Tervise ja säästva arengu strateegia eesmärk	3
2. MÕISTED	4
Tervis	4
Linnatervis	4
Säästev areng	4
Säästev areng kohalikul tasandil	4
Agenda 21	4
Elukeskkond	4
Tervisemõjurid ehk determinandid	4
3. KURESSAARE LÜHIISELOOMUSTUS	4
4. KURESSAARE TULEVIKUEESMÄRK	5
5. STRATEEGILISED ARENGUSUUNAD	5
6. KURESSAARE TÄNA JA ARENGUEESMÄRKIDENI JÕUDMINE	6
6.1. Rahvastik	6
6.1.1. Elanike arv ja vanuseline struktuur	6
6.1.2. Elanikkonna muutumise dünaamika	6
6.2. Tervis	6
6.2.1. Suremus: kõik põhjused	7
6.2.2. Surmapõhjused	7
6.2.3. Alakaalulised sündid	8
6.2.4. Imikute suremus 1000 sünni kohta	8
6.2.5. Aborte 1000 sünni kohta	8
6.3. Tervishoiuteenused	8
6.3.1. Arstiabisüsteem ja meditsiinasutused	8
6.3.2. Tervisekindlustusega kaetus	9
6.3.3. Imikute, väike- ja koolilaste tervishoid	9
6.3.4. Täielikult vaktsineeritud lapsed	10
6.4. Eluviisid	10
6.4.1. Toitumisharjumused	10
6.4.2. Kehaline aktiivsus	11
6.4.3. Reproduktiiv- ja seksuaalervis	11
6.4.4. Sõltuvusained	12
6.4.5. HIV/AIDS	12

6.5. Sotsiaal-majanduslikud tingimused	12
6.5.1. Tööhõive	13
6.5.2. Toimetulekuraskustega inimesed	13
6.5.3. Erivajadustega inimesed	14
6.5.4. Kodutud	14
6.5.5. Eakad inimesed	15
6.5.6. Sotsiaalne toetus	15
6.5.7. Eluase	15
6.5.8. Ettevõtlus	16
6.5.9. Turism	17
6.5.10. Transport ja liiklus	17
6.5.11. Haridus	18
6.5.12. Sport	19
6.5.13. Kultuur	19
6.6. Loodus- ja tehiskeskkond	19
6.6.1. Õhk	19
6.6.2. Vesi ja heitvesi	20
6.6.3. Pinnas	21
6.6.4. Jäätmekäitlus	21
6.6.5. Energeetika	22
6.6.6. Linnaplaneerimine	22
6.6.7. Puhkealad	23
6.6.8. Hajastus	23
7. INTERSEKTORAALNE PLANEERIMINE	24
8. TERVISE- JA KESKKONNATEADLIKKUSE TÕSTMINE	24
9. KOOSTÖÖ JA PARTNERLUS	24
10. HINDAMINE JA MONITOORING	24
<i>Lisa 1: Strateegia koostamine</i>	25
<i>Lisa 2: Maakasutusplaan</i>	26

1. SISSEJUHATUS

Kuressaare võeti esimese Eesti linnana vastu Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) Tervislike Linnade Võrgustiku liikmeks aastal 1998. Tervislike Linnade liikumise eesmärgiks on tuua tervisega seonduvad küsimused otsusetegijate tähelepanu keskmesse ning tõsta elukeskkonna parandamise kaudu tervisestandardeid linnas. Samal aastal kirjutas Kuressaare alla Ateena Deklaratsioonile (*Athens Declaration, 1998*), mis sõnastab linnade tervislikumaks muutmise põhimõtted. 1998. aastal koostati linna terviseprofiil, mis annab ülevaate linna tervislikust seisundist, hõlmates andmeid demograafiast, rahvatervisest, tervishoiust, sotsiaalmajanduslikest teguritest, loodus- ja tehiskeskonnast ning elamistingimustest. Selleks koguti andmed WHO poolt väljatöötatud 32 baasindikaatori alusel. Koostati ka linna terviseplaan aastateks 1998-2002 vajalike tegevustega elukeskkonna parandamiseks erinevate eluvaldkondade kaupa.

Kuressaares koostati aastal 1997 säästva arengu tagamiseks ka esimene linna Agenda 21 Eestis. Aastal 2000 liitus Kuressaare Euroopa Jätkusuutlike Linnade Kampaniaga (*European Sustainable Cities and Towns Campaign*), kirjutades alla Aalborgi Hartale (*Aalborg Charter, 1994*), mis tõlgendab jätkusuutlikkuse Euroopa kohalike omavalitsuste tarvis põhimõteteks ja poliitikateks.

Kuressaares on viimastel aastatel tehtud olulisi samme elukvaliteedi parandamiseks linnas nii Kuressaare Linnavalitsuse kui ka erasektori poolt ning kodanikualgatuse korras strateegilise planeerimise, terviseteadlikkuse tõstmise, tervisedenduse, sotsiaalhoolekande, linnamajanduse, loodus- ja tehiskeskonna, hariduse, kultuuri ja spordi valdkondades. 2000. a. läbiviidud linnaelanike küsitluses osalenutest üle 60% leidis elu Kuressaares viimase viie aasta jooksul paremaks muutunud olevat ning 88% väitis, et Kuressaares on turvaline elada. See aga ei tähenda, et elukeskkonna arendamiseks linnas enam midagi teha ei oleks.

1.1. Tervise ja säästava arengu strateegia vajalikkus

Kuressaare Linna Arengukava 2001-2005 ja Kuressaare Linna Üldplaneeringu 2000-2010 koostamisel on arvestatud nii Tervislike Linnade liikumise kui ka säästva arengu põhimõtteid. Nimetatud arengukava käsitleb peamiselt lähitulevikus teostamist vajavaid tegevusi. Seoses linna kiire arenguga on vajalik strateegia, mis sõnastab linna arengu kaugeesmärgid ja näitab suunad eesmärkideni jõudmiseks. Linna terviseplaan ja Agenda 21 vajavad edasiarendamist ning kuna nii Tervislike Linnade liikumise kui ka säästva arengu eesmärgiks on tervise ja jätkusuutliku inimarengu tagamine, otsustati koostada ühtne tervise ja säästva arengu strateegia, mis katab sisuliselt kõiki eluvaldkondi linnas ning millest lähtuvalt korrigeeritakse Linna Arengukava.

1.2. Tervise ja säästava arengu strateegia eesmärk

Riigil ja omavalitsusel on poliitiliste otsustega võimalik kaasa aidata sellise elukeskkonna loomisele, mis lubab inimestel teha tervishoidlikke valikuid. Käesoleva strateegia eesmärk on sõnastada linna strateegilised arengusuunad ja arengueesmärkideni jõudmise viisid, et tagada Kuressaare tervislik ja jätkusuutlik areng, mis viib elukvaliteedi tõusule. Tervise ja säästava arengu strateegia vastuvõtmisega kohustub Kuressaare linn rakendama arendustegevuses ja otsuste langetamisel säästva arengu ja tervislikkuse põhimõtteid.

2. MÕISTED

Tervis

Tervis on täieliku füüsilise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund ning mitte üksnes haiguse või vaegurluse puudumine. Sõltumata rassist, usulistest ja poliitilistest vaadetest, majanduslikest ja sotsiaalsetest tingimustest on kõrgeima saavutatava terviseseisundi nautimine iga inimese üks põhiõigustest. (*Maailma Terviseorganisatsiooni põhikiri*)

Tervis on globaalse ökosüsteemi osa, säästva arengu eesmärk, keskkonna jätkusuutlikkusele suunatud algatuste tulemus ning valdkond, mis mõjutab kõiki teisi valdkondi.

Linnatervis

Linnatervis on tulem kõigist sotsiaalsetest, keskkondlikest ja füüsilistest mõjuritest, mis avaldavad toimet üksikisikute, perekondade ja kogukondade elule linnalises keskkonnas. (*City planning for health and sustainable development*)

Säästev areng

Inimareng ja inimpotentsiaali saavutamine nõuavad majandustegevust, mis tagab sotsiaalse ja keskkondliku jätkusuutlikkuse käesolevale ja tulevastele põlvkondadele. (*Kanada Rahvatervise Assotsiatsioon, 1991*)

Säästev areng kohalikul tasandil

Säästev areng on areng, mis tagab põhilised ökoloogilised, sotsiaalsed ja majanduslikud vahendid kogukonna kõigile liikmetele, ohustamata looduslikke, linnalisi ja sotsiaalseid süsteeme, millest need vahendid sõltuvad. (*International Council for Environmental Initiatives* e. ICLEI määratlus)

Agenda 21

on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tegevusprogramm jätkusuutliku e. säästva arengu tagamiseks. Agenda 21 toob inimese tervise ja heaolu välja selle alusena, millest lähtub kogu Agenda töö. Agenda 21 koosneb neljast põhivaldkonnast: 1) sotsiaalne ja majanduslik areng, 2) ressursside juhtimine, 3) peamiste inimrühmade osaluse tugevdamine, 4) rakendamise vahendid.

Elukeskkond

Elukeskkond koosneb füüsilisest, psühholoogilisest ja sotsiaalmajanduslikust keskkonnast.

Tervisemõjurid ehk determinandid

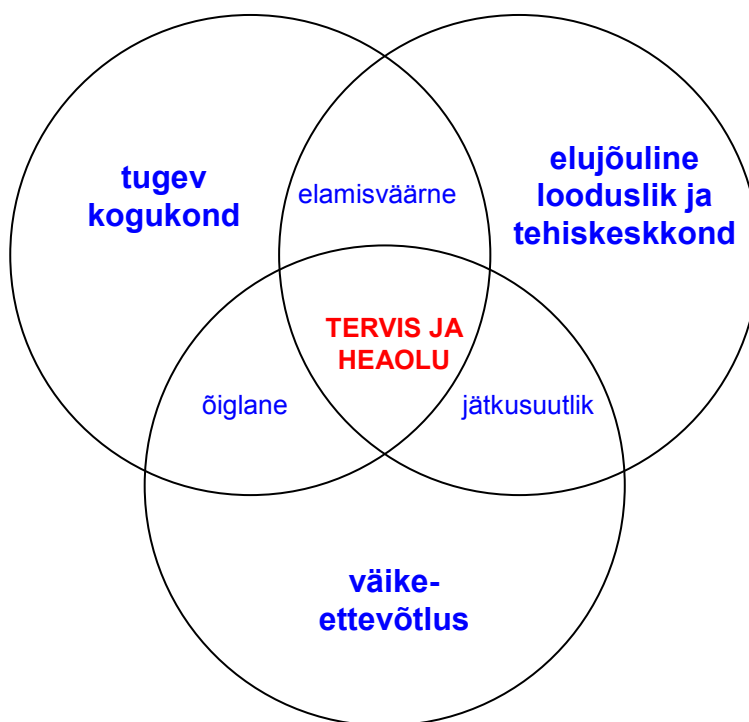
Ealised, soolised ja pärilikud mõjurid; individuaalse eluviisi mõjurid; sotsiaalsed ja kogukondlikud mõjud; elu- ja töötingimused; üldised sotsiaalmajanduslikud, kultuurilised ja keskkonnatingimused. (*Whitehead&Dahlgren, Mida on võimalik ette võtta ebavõrdsustega tervises, 1991*)

3. KURESSAARE LÜHISELOOMUSTUS

Kuressaare on saarelise asukohaga 15 km² asuv ligi 16 000 elanikuga väikelinn. Kuressaare asub jõudsalt arenevas Euroopa regioonis ning viimaste aastate jooksul iseloomustab linna kiire areng, tehtud on palju elukeskkonna parandamisel ning linna atraktiivsemaks muutmisel. Ühest küljest on saareline asukoht aidanud säilitada elukeskkonna väärtuslikumana kui paljudes mandri väikelinnades. Teisest küljest on eraldatus saamas arengupiduriks. Seetõttu tehakse jõupingutusi püsiühenduse loomiseks mandriga ning saarele süvasadama rajamiseks, mis annab paremad ühendusvõimalused Lääne-Euroopaga.

4. KURESSAARE LINNA TULEVIKUEESMÄRK

Kuressaare eesmärgiks on väikeettevõtluse, elujõulise keskkonna ja toetava kogukonna arendamise kaudu liikuda sotsiaalselt õiglase, elamisväärse ja jätkusuutliku elukeskkonna kujundamisele kogukonna tervise- ja heaolustandardite tõstmise nimel.

5. STRATEEGILISED ARENGUSUUNAD

- Linna tasakaalustatud ja stabiilne arendamine jätkusuutlikkuse tagamiseks.
- Ökosüsteemi stabiilsuse tagamine.
- Elukeskkonna jätkuv väärtustamine teadlikkuse tõstmise kaudu.
- Puhta keskkonnaga, avatud ja turvalise linna kujundamine.
- Tervise ja elukeskkonnaga seotud ebavõrdsuste vähendamine.
- Sotsiaalse ja sissetulekuvaesuse vähendamine.
- Kõrgematele füüsilise ja vaimse ning keskkonnatervise näitajatele liikumine.
- Kogukonna tugevdamine solidaarsuse suurendamise, kolmanda sektori ja sotsiaalsete võrgustike arendamise kaudu.

6. KURESSAARE TÄNA JA ARENGUEESMÄRKIDENI JÕUDMINE

6.1. RAHVASTIK

6.1.1. Elanike arv ja vanuseline struktuur - Kuressaare linnas

Aasta	Vanusegrupid										Kokku
	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90+	
1998	2015	2644	2405	2383	2105	1822	1508	916	278	36	16112
1999	1913	2665	2408	2402	2098	1835	1520	957	274	36	16108
2000	1808	2645	2323	2392	2093	1850	1520	1018	275	41	15965
2001	1735	2609	2259	2383	2123	1822	1579	1029	295	42	15875

6.1.2. Elanikkonna muutumise dünaamika - Kuressaare linnas

	1997	1998	1999	2000	2001
Registreeritud sünnid	166	137	151	173	134
Registreeritud surmad	157	136	164	127	136
Surnute keskmine vanus	68,5	70,7	68,3	68,7	73,1
* mehed	63,2	63,9	65,2	66,1	66,5
* naised	77,6	78,3	77,4	77,0	78,8
Sündide-surmade vahe	1,06	1,01	0,92	1,36	0,99
Linna saabunuid	133	97	86	91	153
Linnast lahkunuid	195	151	139	242	226
Rahvaarvu muut iibest	+9	+1	-13	+46	-2
migratsioonist	-62	-54	-53	-151	-73
kokku	-53	-53	-66	-105	-75

6.2. TERVIS

Inimese tervislik seisund on tema eluga toimetuleku ja elukvaliteedi üheks olulisemaks osiseks kogu eluea vältel. Inimese tervis on ka perekonna ja ühiskonna eksisteerimise kvaliteedi alus. Õigus heale tervisele on üks inimese põhiõigustest, samas on igal inimesel kohustus hoolitseda oma tervise eest, tehes võimaluste piires tervishoidlikke valikuid. Tervise seisund sõltub suurel määral inimese teadlikkuse tasemest. Tervem ja aktiivsem elanikkond kahandab haigustest ja halvast tervisest tingitud sotsiaalset ja majanduslikku koormat.

Täna

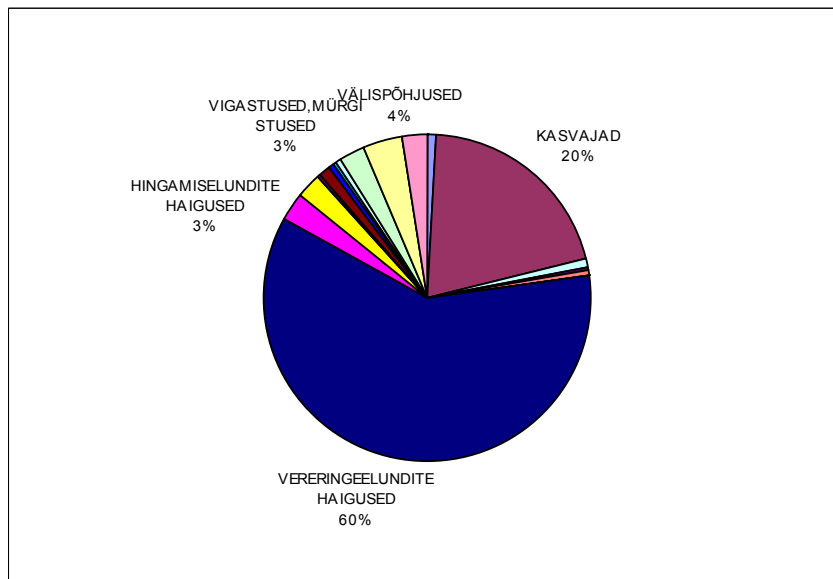
Nii meditsiinistatistika kui ka elanikkonnaküsitlused kinnitavad, et Eesti rahva tervis on halb. Oma tervist halvaks või väga halvaks hinnanud osakaal Eestis on püsivalt olnud umbes 10% naiste ja 20% meeste osas. Aastal 2000 hindas 56% naistest ja 49% meestest eluväärtuste osas olulisimaks head tervist. Valdav osa elanikest kannatavad peresisestest, tööga ning toimetulekuga seotud probleemidest tekkiva stressi all. Stress on eelsoodumuseks südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvaja väljakujunemisele Aastast aastasse tõuseb psüühika- ja käitumishäirete uute haigusjuhtude arv Eestis. Ka on tõusnud psühhoaktiivsete ainete tarvitamisest tingitud tervisehäirete arv. Enamus õnnetusjuhtumeid toimuvad alkoholijoobes. Vaimse tervise üheks ilmekamaks aga ka dramaatilisemaks näitajaks on enesetappude levimus, mis on Eestis teiste maadega võrreldes väga kõrge. Halvaks suundumuseks on sõltuvusainete üha suurem tarvitamine, eriti noorte hulgas. Üldise tervisliku seisundi

osas ei erine kuressaarlased Eesti ülejäänud elanikest. Probleemiks on meil kujunemas eelkooli- ja kooliealiste laste rühi- ning nägemishäired.

6.2.1. Suremus: kõik põhjused - Saare maakonnas

Surma põhjus	1999	%	2000	%	2001	%
Nakkus- ja parasiithaigused	4	1	5	1	2	0
Kasvajad	97	20	93	20	78	18
Sisesekretsiooni-, toitumis- ja ainevahetushaigused	7	1	2	1	1	0
Psüühika- ja käitumishäired	1	0	1	0	4	1
Närvisüsteemahaigused	4	1	2	1	2	0
Kõrvahaigused	0	0	0	0	4	1
Vereringeelundite haigused	288	60	282	61	280	63
Hingamiselundite haigused	14	3	13	3	17	4
Seedeelundite haigused	10	2	12	3	10	2
Nahahaigused	1	0	1	0	1	0
Lihaskonna- ja sidekoehaigused	1	0	1	0	1	0
Kuse- ja suguelundite haigused	3	1	7	2	0	0
Rasedus, sünnitus	2	0	2	0	2	0
Sünnitusperioodis tekkivad haigused	3	1	3	0	2	0
Kaasasündinud väärarengud	1	0	3	1	3	1
Mujal klassifitseerimata sümptomid	1	0	3	1	1	0
Vigastused, mürgistused	13	3	12	3	15	4
Välispõhjused	21	4	15	3	23	5
Põhjuse teadmata	11	2	13	3	0	0

6.2.2. Surmapõhjused - Saare maakonnas 1999-2000

Kuressaarlaste surmapõhjuste struktuur on ligilähedane nii Eesti kui ka Euroopa riikide vastavatele näitajatele, kus peamisteks surmapõhjusteks on südame-veresoonkonna haigused, pahaloomulised kasvajad ning välised põhjused (mürgistused, liiklustraumad, uppumised, enesetapud). Meestel on surmapõhjusteks enim välised põhjused, kuid ka ägedad südame-veresoonkonna haigused.

6.2.3. Alakaalulised sünnid (sünnikaal alla 2500 g) - Saare maakonnas

Aasta	1997	1998	1999	2000	2001
% elussündidest	0,90	1,4	1,65	0,56	2,16

6.2.4. Imikute suremus 1000 sünni kohta - Saare maakonnas

Aasta	1999	2000	2001
Kordaja	19,6	3,0	6,6

6.2.5. Aborte 1000 sünni kohta - Saare maakonnas

Aasta	1999	2000	2001
Kordaja	631	692	692

Tulevik

- Paremate tervisenäitajateni jõudmine elukeskkonna parendamise, kogukonna teadlikkuse tõstmise ja tervislike eluviiside edendamise teel.
- Sotsiaalse turvatunde tugevdamine ning seeläbi stressi vähendamine.
- Erilise tähelepanu pööramine laste tervisele.
- Rühi paranemise saavutamine lastel süstemaatilise jälgimise ja treeningu kaudu.

6.3. TERVISHOIUTEENUSED

Tervishoiuteenuste olemasolust, kvaliteedist ning neile ligipääsetavusest oleneb palju tervise taastamisel. Samas on meditsiinipersonalil kasvav roll haiguste ennetamiseks tehtavas töös ning inimeste teadlikkuse tõstmises tervist ja selle determinante puudutavates küsimustes.

6.3.1. Arstiabisüsteem ja meditsiinasutused

Täna

Eesti tervishoiusüsteem on kaheetapiline:

a) *esmatasandi arstiabi e. perearstisüsteem*: Perearstisüsteem käivitus 1998.a. Kuressaares on 8 diplomeeritud juriidilisest isikust perearsti keskmise praktilise suurusega 2000 inimest.

b) *teine etapp e. eriarstiabi*, mis jaguneb ambulatoorseks ja statsionaarseks eriarstiabiks. Viimane jaguneb omakorda kohalikuks haiglaraviks ja raviks regionaalhaiglas. SA Kuressaare Haigla, mis aastal 2000 ühines Eesti Tervisedendavate Haiglate liikumisega, osutab nii statsionaarset kui ka ambulatoorset arstiabiteenust. Lisaks Kuressaare Haigla osutavad ambulatoorset eriarstiabi veel 7 eraõiguslikku üksust. Kuressaares on võimalik saada järgnevaid ambulatoorse arstiabi teenuseid: üldhaigused, gastroenteroloogia, endokrinoloogia, pulmonoloogia, kardioloogia, reumatoloogia, pediatría, üldkirurgia, uroloogia, traumatoloogia-ortopeedia, onkoloogia, günekoloogia, neuroloogia, naha-suguhaigused, oftalmoloogia, LOR, psühhiaatria, lastepsühhiaatria.

Kiirabi teenust osutab Kuressaares ja Lääne-Saaremaal kahe brigaadiga SA Kuressaare Haigla.

Hambaravi osutavaid raviasutusi on Kuressaares 8, millest suurim on SA Kuressaare Hambapolikliinik. Kokku töötab Kuressaares 22 hambaarsti.

Taastusravi teenuseid on Kuressaares võimalik osta muda- ja vesiravi ning teisi raviteenuseid pakkuvast AS Kuressaare Sanatoorium.

Tulevik

- Tervishoiuteenuste kvaliteedi tõstmine.
- Tervishoiuvõrgu arendamine vastavalt Eesti tervishoiuvõrgu suundumustele.
- Ambulatoorse arstiabi mahu suurendamine ja statsionaarse ravi osa vähendamine. Praegusest 180 aktiivravi voodikohast peaks 2015. aastaks alles jääma 90.
- Taastusravi ja pikaarsti kohtade arvu suurendamine.
- Koostöö arendamine raviasutuste ja linnavalitsuse vahel.
- Taastusravi võimaluste kättesaadavamaks muutmise kuressaarlastele sanatooriumides.

6.3.2. Tervisekindlustusega kaetus

Täna

Aastal 2001 oli Saare maakonna elanikest umbes 85% ravikindlustusega hõlmatud. Ravikindlustusega hõlmatud isikud saavad arstiabi, soodushinnaga ravimeid ja haigushüvitust. Vältimatu arstiabi on tagatud kõigile inimestele.

Tulevik

- Ravikindlustusega hõlmatuse ulatuse suurendamine tööhõive kasvu kaudu majanduse arendamisel.

6.3.3. Imikute, väike- ja koolilaste tervishoid

Täna

Imikud: Vastsündinu on perearsti ja pereõe jälgimisel. Imiku kasvu ja arengu hindamine toimub perioodiliste visiitide käigus. Otsus imiku tervise kohta arutatakse läbi vanematega ja koostatakse plaan edasiseks tegevuseks. Jälgimise sagedus sõltub pärilike ja sotsiaalsete riskifaktorite olemasolust, imiku kasvu ja arengu iseärasustest. Lapse kaalu ja kasvu mõõtmine toimub esimese eluaasta jooksul vähemalt üle kahe kuu. Perearst korraldab lapse vaktsineerimise.

Väikelapsed: Profülaktilised visiidid perearstile toimuvad vähemal kord aastas. Arstliku läbivaatuse eesmärgiks on hinnata lapse füüsilist ja psühhoemotsionaalset arengut, et varakult avastada kõrvalekaldeid normaalsest arengust, teha õigeaegseid vaktsineerimisi, nõustada igakülgset lapsevanemaid lapse arengu jälgimisel ja kooliküpsuse saavutamisel.

Koolilapsed: Profülaktilist tervisekontrolli teostavad kooliarstid ja kooliõed, kes on olemas igas koolis. Kooliarst vaktsineerib kooliealised lapsed. Kooliarstidega koostöös toimub ka tervisedenduslik töö koolides.

Tulevik

- Koostöö parandamine perearstide, pediatrite, lasteaiatöötajate, kooliarstide ja lastevanemate vahel, et varakult avastada laste arengu-, rühi- ja nägemishäireid ning saavutada paremaid tulemusi nende ravis.
- Keskkonna turvalisemaks muutmise lasteasutustes.
- Tervislike eluviiside propageerimise alustamine lasteaias ja jätkamine koolis.
- Võimlemisrühmade moodustamine lasteaiades ja koolides rühihäiretega lastele.

6.3.4. Täielikult vaktsineeritud lapsed

Täna

Kuressaare väike- ja koolilaste vaktsineerituse tase on hea.
Vaktsineerimised aastal 2000:

	BGE (tuberkuloos)	difteeria, teetanus, lākakōha	poliomüeliit	leetrid, mumps, punetised
1. eluaasta	100%	79%	79%	84,7%
2. eluaasta	100%	80,2%	80%	96%
6.-14. eluaasta	99,8%	99,8%	95,2%	89%

Tulevik

- Kōigi tervislikke vastunāidustusi mitteomavate laste vaktsineerimise tagamine.

6.4. ELUVIISID

Eluviis on üheks olulisemaks tervisliku seisundi kujundajaks kogu elu vältel. Eluviisi osas saab iga inimene teha kōige otsesemaid valikuid. Tervishoidlike valikute tegemine sõltub paljuski inimeste teadlikkusest aga ka võimalustest, mille vahel valikuid teha. Inimese tervisekäitumisel on olulised sotsiaalsed ja majanduslikud mõjud.

Täna

Nagu kogu Eesti, nii on ka Kuressaare elanikkonda mõjutanud kiired muutused ühiskonnas. Elanikkonna küsitlustega aastatel 1985, 1993, 1998 on jälgitud tööealiste elanike keskmiste vāartushinnangute muutust Eestis. Tervist vāartustatakse küll kasvavalt, kuid vajadus hoolitseda oma füüsilise vormi eest on tõusnud minimaalselt. Ka Kuressaares on viimastel aastatel tõusnud inimeste huvi tervisega seotud ürituste vastu, millest võetakse aktiivselt osa ja tuntakse huvi oma tervisenāitajate vastu. Aktiivsemad elanike grupid on eakamad inimesed ja naised.

Tulevik

- Teadlikkuse tõstmine eluviiside ja terviseseisundi otsestest seostest.
- Tervislike eluviiside propageerimine alates varasest lapseeast.
- Tervisedenduslike ürituste mahu suurendamine ning meeste aktiivsem kaasamine.

6.4.1. Toitumisharjumused

Õigel toitumisel ja piisaval toidul on keskne koht tervise ja heaolu edendamises. Tervislik ehk tasakaalustatud toit koosneb erinevatest toiduainetest, mille koostmōju rahuldab inimese kasvamiseks ja organismi tervislikuks funktsioneerimiseks vajaliku toiduvajaduse.

Täna

Kuressaarlaste teadmised tervislikust toitumisest on viimase aastakümne vältel paranenud, kuid edasiliikumiseks on veel piisavalt ruumi. Kōige rohkem on muutunud toidurasvade tarvitamine. Loomne rasvaine on paljudel asendunud taimsega. Kasutatakse palju kolesteroolivabu mēärdevōideid. Teadlikkus on tõusnud ka vārskete kōogi- ja puuviljade kasulikkusest ja neid tarvitatakse sagedamini. Samas on suurel osal elanikkonnast kolesterooli tase veres normist kōrgem, mis osutab liigsele rasva tarbimisele. Vāhenenud on leiva sōõmine ning rohkelt tarvitatakse saia- ja kondiitritooteid. Probleemiks on laste ja vāikelaste toitumine, kuna kasvav organism vajab eriti vitamiinirikast ja suure mineraalidesisaldusega toite. Ligi pooled koolilastest ei sōõ koolis sooja toitu. Vāhenenud on laste hulgas ka piima joomine ja leiva sōõmine.

Tulevik

- Kõikide lasteasutuste hõlmamine tervisliku toitumise alase kasvatustöö ja koolitusega, kaasates lastevanemad.

6.4.2. Kehaline aktiivsus

Istuv eluviis on oluliseks suremuse, haiguste ja invaliidisuse algpõhjuseks. Vähene kehaline aktiivsus põhjustab kehaliste funktsioonide langust ja põdurust, samas kui vähemalt pool tundi aktiivset kehalist tegevust päevas aitab ära hoida südameveresoonekonna ja hingamisteede haiguste, ülekaalulisuse, suhkruhaiguse ja kõrgvererõhutõve riski ning parandab üldist füüsilist ja vaimset enesetunnet.

Täna

Kogu Eestis on kasvanud suuremas osas istumist nõudva töö tegijate arv eeskätt naiste arvel. Vähemalt kaks korda nädalas pool tundi tervisespordiga tegelevate inimeste arv on viimase kümnendi jooksul jäänud 30% piirimaile. Küll on aga jalgsi või jalgrattaga tööl käijate osakaal Eestis tõusnud 64%-ni. Probleemiks on väheliikuva eluviisi väljakujunemine juba koolieas. Kuressaares on viimaste aastate jooksul pööratud olulist tähelepanu erinevate kehaliste tegevustega tegelemise võimaluste mitmekesistamisele kõigis eas inimestele.

Tulevik

- Teadlikkuse tõstmine kehalise aktiivsuse olulisusest alates varasest lapseeas.
- Jätkuv võimaluste loomine aktiivseks kehaliseks tegevuseks, nii et kõigil oleks võimalik teha ea- ja jõukohaseid valikuid.
- Kogupere tervise- ja liikumisürituste korraldamine.

6.4.3. Reproduktiiv- ja seksuaaltervis

Reproduktiivtervis tähendab inimeste võimet elada vastutustundlikku, rahulduspakkuvat ja ohutut seksuaalelu, võimet järglasi muretseda ning vabadust otsustada, millal ja kui sageli nad seda soovivad. Seksuaalne tervis ühendab endas inimese seksuaalse olemise kehalisi, intellektuaalseid ja sotsiaalseid aspekte sellisel viisil, mis positiivse mõjurina rikastavad ja arendavad isiksust.

Täna

Kuressaares toimib juba pikemat aega reproduktiiv- ja seksuaaltervisega seotud teadmiste edastamine kooliealistele lastele. Kooliarstide, -õdede, terviseõpetajate, Noortekabineti ja Perenõuandla koostöös on edukalt läbi viidud erinevaid teadlikkust tõstvaid projekte.

Tulevik

- Seksuaalse tervise kaitse tõhustamine eesmärgiga parandada inimeste elukvaliteeti ning rikastada inimestevahelisi suhteid.
- Vajalik on soodustada noorte nõustamiskeskuse tegevuse arendamist preventiivse töö läbiviimisel ja teadlikkuse tõstmisel.
- Jätkuvas koostöös Eesti Pereplaneerimise Liiduga korraldada reproduktiiv- ja seksuaaltervise ning pereplaneerimisealaseid koolitusi ja vastavate teabematerjalide väljaandmist sotsiaal-, tervishoiu- ja haridustöötajatele rõhuasetusega nõustamise kvaliteedi tõstmisele ja kliendi õigustele.

6.4.4. Sõltuvusained

Sõltuvusainete tarvitamine on nii vastus sotsiaalsele murdumisele kui ka tervise ebavõrdsuse suurendamise oluline faktor. Alkoholi, uimastite ja tubaka kasutamist piiravad strateegiad põhinevad elanikkonna arvamusel ja teadmistel nende ainete mõjust. Alkoholi ja uimastite tarvitamine sõltub mitmest tegurist, nagu ootused uimastava aine toimele ja selle tarvitamisharjumused; sisemised (enesekontroll) ja välised (väline kontroll) hirmud, mis määravad uimastitarvitamise ja erinevate mõjustusvõtete aktsepteerituse taseme ühiskonnas.

Täna

Kuressaares on välja kujunemas uimastitarvitajate kogukond. Kuna uimastid on meie ühiskonnas suhteliselt uus probleem, ei ole sellele veel piisavalt tähelepanu osutatud. Noorte teadlikkuse tase probleemist on madal ning teadmatusest ja uudishimust alustatakse uimastavate ainete proovimisega. Praegusel lastevanemate põlvkonnal puuduvad piisavad teadmised ja oskused olukorda kontrollida ja lapsi aidata.

Tulevik

- Sõltuvusainete vastase propaganda süsteemne läbiviimine, alustades selgitustööga varases lapseas.
- Kogukonna arvamuse ja keskkonna uurimine ja kujundamine.
- Erinevatele sihtgruppidele suunatud ennetusalase töö koordineerimine ja arendamine.
- Vanade arvamuste ja tõekspidamiste uutega asendamine.

6.4.5. HIV/AIDS

AIDSi ehk omandatud immuunpuudulikkuse sündroomi panepideemia on ülemaailmne erakordne ja oskuslikku tegutsemist nõudev sotsiaal-meditsiiniline probleem.

Täna

Meie kogukond ei ole täna veel valmis tegutsemiseks HIV/AIDS epideemia puhkemise korral, mis võib toimuda äkki ja ootamatult. Läbi on viidud üksikuid ja ebaregulaarseid HIV/AIDS teemalisi projekte ja üritusi, kuid puudub süsteemse tegevuse programm.

Tulevik

- Tegevuste kavandamine lähtuvalt "HIV/AIDSi ennetamise riiklikust programmist aastateks 2002-2006".
- Koostöö tõhustamine kolmanda sektoriga teadlikkuse tõstmise ja ennetustegevuse valdkonnas.

6.5. SOTSIAAL-MAJANDUSLIKUD TINGIMUSED

Sotsiaalsed ja majanduslikud tingimused avaldavad inimeste heaolule ja tervisele olulist mõju kogu elu kestel. Enamus haigusi ja surmapõhjusi on tavalisemad sotsiaalse hierarhia alumises osas. Sotsiaalne lang tervises peegeldab materiaalsest halvemusest ja kindlusetusest, muretsemisest ja sotsiaalse integratsiooni puudumisest tulenevaid mõjusid. Halvemusolukorrad kipuvad kuhjuma samade inimeste hulgas ning nende mõjud tervisele on kumulatiivsed. Mida kauem inimene elab stressitekitavates sotsiaalsetes ja majanduslikes tingimustes, seda suurem on tema füsioloogiline kulumine. Oluline on mitte üksnes tagada sotsiaalne turvalisus, vaid majandus- ja sotsiaalpoliitike abil ära hoida halvemusolukordade teke.

6.5.1. Töehõive

Töötute ja nende perekondade terviseriskid ja enneaegse surma risk on oluliselt kõrgemad töötavate inimeste omadest, ka siis, kui teised tervisemõjurid on positiivsed. Töötuse mõjud nii vaimsele kui ka füüsilisele tervisele on seotud psühholoogiliste ja rahaliste probleemidega. Töötuse peamisteks põhjusteks on töökohtade vähesus, madal haridustase, sobiva kvalifikatsiooniga töökohtade puudus aga ka alkoholism, õpitud abitus ja soovimatus töötada.

Töökoha omamise puhul on tervise seisukohalt oluline tööga rahulolu. Rahuldust mittepakuval või ebakindlal tööl on tervisele samasugused mõjud nagu töötuselgi. Eestis läbiviidud uuringud näitavad, et 1993.a oli oma tööga täiesti rahul 26% mehi ja 31% naisi, 1998.a olid need näitajad vastavalt 16% ja 20%.

Täna

Kuressaares ja Saaremaal on töötuse probleemid enamuse Eesti piirkondadega võrreldes väiksemad. Töötute osakaal tööealisest elanikkonnast on 4 - 6%, olles väiksem suve- ja suurem talveperioodil. Valdkondade kaupa on kõige rohkem inimesi Kuressaares hõivatud tööstuses, kaubanduses, ehituses, hariduses, transpordis ja sides, valitsusinstitutionides ja tervishoius. Negatiivseks iseärasuseks on Kuressaares see, et paljud mehed töötavad mandril. Selline olukord põhjustab stressi ja lõhub peresuhteid. Positiivne on töökohtade juurdetekkimine turismimajanduses, samuti uutes valdkondades, näit. elektroonikatööstuses. Töötusest tulenevat vaesust leevendatakse riigi poolt makstava töötü abiraha ja sotsiaaltoetusega.

Tulevik

- Ettevõtluskeskkonna arendamine töökohtade juurdeloomiseks.
- Koostöös tööhõiveameti ja ametikooliga ümber- ja täiendõppe võimaluste parandamine.
- Pikaajalistele töötutele rehabilitatsiooniteenuse loomine.

6.5.2. Toimetulekuraskustega inimesed

Vaesus on olulisim tegur sotsiaalse languse, tõrjutuse ja isolatsiooni tekkeks, mis omakorda ohustab tervist ning viib enneaegse surmani.

Täna

Sissetulekuvaesusest tingitud toimetulekuraskustes leibkondi on Kuressaares praegu umbes 400. Suveperioodil leevendub olukord turismiga seotud hooajaliste töökohtade abil. Suur osa süvavaeseid (s.o. toimetulekutoetuse saajaid) on pikaajalised töötud, lastega üksikvanemad ja pensionärid. Toimetulekuraskustega inimestel on majanduslike raskuste kergendamiseks võimalus saada toimetulekutoetust, mis on riiklik toetus vaesuse leevendamiseks. Kuressaare linna eelarvest makstakse kriisiabitoetust, koolitoetust, matusetoetust, toimetulekuraskustes peredele laste koolisöögi toetust ning abivajajaile linna ühistranspordi sõidusoodustust. Alustatud on koostööd kolmanda sektoriga sotsiaalse vaesuse ning sotsiaalsete ebavõrdsuste leevendamiseks.

Tulevik

- Preventatiivse töö osakaalu edasine suurendamine ja rahaliste toetuste mahu vähendamine.
- Pikaajalise tööpuudusega, kui vaesuse ühe olulisema põhjusega seoses rehabilitatsiooniteenuse osutamine inimeste motivatsiooni tõstmiseks.
- Sotsiaalsete teenuste väljaarendamine kodututele ja süvavaestele.
- Koostöö arendamine kolmanda sektoriga sotsiaalteenuste osutamisel.
- Tugiisikuteenuse edasiarendamine abivajajaile.
- Õigus- ja sotsiaalnõustamise süsteemi tõhusam rakendamine.

6.5.3. Erivajadusega inimesed

Täna

Erivajadusega inimesi on Kuressaares pisut üle tuhande. Neist kaks suuremat gruppi moodustavad liikumispuudega ja vaimupuudega inimesed. Erivajadustega inimestele võrdsete võimaluste tagamiseks, nende aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus ja iseseisvaks toimetulekuks osutatakse Kuressaares mitmeid teenuseid: invatakso liikumispuudega inimestele, viipekeele tõlketeenus kuulmispuudega inimestele, tegevusjuht vaimupuudega inimestele Päevakeskuses, toimetulekuklassid vaimupuudega kooliealistele lastele, päevahoid ja rehabilitatsioon Väikelastekodus lasteaiastele puuetega lastele, lihtsustatud õppekava elukutse omandamiseks erivajadustega noortele Ametikoolis. Hästi toimib koostöö kolmanda sektoriga. Erivajadustega inimestele on suureks abiks Saaremaa Invaühing ja Saaremaa Puuetega Inimeste Koda, kelle kasutusse andis linn tasuta hoone. Erinevad organisatsioonid osutavad erivajadustega inimestele tugiteenuseid ning korraldavad neile mitmesuguseid üritusi ning vahendavad vajalikku infot.

Tulevik

- Erivajadustega inimeste elukvaliteedi tõstmine ja ühiskonnaelus osalemise võimaluste laiendamine.
- Rakenduskeskuse rajamine (töökoda ja päevakeskus erivajadustega inimestele) koostöös riigiga.
- Kutseõppe võimaluste laiendamine.
- Koolitatud tugiisikute töölerakendamine.
- Töökohtade sobitamine erivajadusi arvestades.
- Erivajadustega inimeste perekonnas hooldamise soodustamine ja arendamine.
- Elamispiindade ehitamine liikumispuuetega inimeste vajadusi arvestades.
- Liikumiskustega inimeste liikumisvõimaluste parandamine tänavatel ja üldkasutatavates hoonetes.
- Vaeguritele sobiva arvutitarkvara kasutamise võimaluste loomine.

6.5.4. Kodutud

Kodutuse peamiseks põhjuseks on töötus ning sellest tulenev kindla sissetuleku puudumine ja suutmatus tasuda eluasemega seotud kulusid. Kodutuse probleemi ees seisavad kinnipidamiskohtadest vabanenud inimesed. Lisaks eelnimetatule on veel mitmeid erinevaid põhjusi, mille tõttu inimesed võivad jääda eluasemeta või neil ei ole praktiliselt võimalik oma kodus elada. Lähiaastail võib prognoosida kindla elukohata inimeste arvu suurenemist.

Täna

Praegu elab linnale kuuluvates sotsiaalkorterites 4 leibkonda, kinnipidamiskohtadest vabanenute turvakodus elab 15 inimest. Lastevajajate "Laurits" annab ajutise elamisvõimaluse perevägivald ja -probleemide all kannatavatele lastele ja emadele. Kindla elukohata on lisaks neile umbes 5 inimest, kes elavad kas abihoonetes või tuttavate juures.

Kuressaares on loomisel sotsiaalmaja, milles on eluruumid 14 toimetulekuraskustes perele ja öine varjupaik kodututele.

Tulevik

- Potentsiaalsete riskirühmade väljaselgitamine ja ennetustöö arendamine.
- Võrgustikutöö (linnaavalitsus, politsei, haigla, sotsiaalhoolekande asutused, kolmas sektor) efektiivsemaks muutmine ja ennetustöö koordineerimine.
- Elamispiindata inimeste rehabiliteerimine toimetulekuks igapäevase eluga.
- Toimetulekukoolituse ja nõustamise süsteemi korraldamine.
- Vähekindlustatud isikutele ajutise elamispiinna võimaluse pakkumine.

6.5.5. Eakad inimesed

Pensionärid moodustavad Kuressaare elanikkonnast 25%.

Täna

Eakate inimeste sotsiaalsele aktiivsusele kaasaaitamiseks on linn tööle rakendanud Kuressaare Päevakeskuse, mis osutab erinevaid elukvaliteeti parandavaid teenuseid ning annab võimaluse kooskäimiseks ja suhtlemiseks. Päevakeskus osutab avahoodusteenust neile, kes mõnede igapäevatoimingutega ise kodus hakkama ei suuda saada. Linn kaasfinantseerib hooldekoduteenuse eakatele, kes ka avahooldaja abil igapäeva eluga toime tulla ei suuda. 2001.a viidi läbi üksikvanurite toimetuleku kaardistamine, mille tulemustest lähtuvalt toimub vajalike teenuste planeerimine ja osutamine. Liikumise soodustamiseks doteerib linn pensionäridele linnasisese ühistranspordi kasutamist. Sotsiaalse aktiivsuse soodustamiseks toetab linn projektfinantseerimise korras pensionäride organisatsioonide tegevust.

Tulevik

- Eakate inimeste aktiivse eluviisi igakülgne soodustamine.
- Eakatele osutatavate teenuste kvaliteedi parandamine.
- Päevakeskuse tõhusam töölerakendamine eakate inimeste elukvaliteedi tõstmiseks.

6.5.6. Sotsiaalne toetus

Ühiskonna toetus ja head sotsiaalsed suhted annavad olulise panuse tervisesse ja elukvaliteedi tasemesse. Sotsiaalne toetus aitab anda inimestele vajalikke emotsionaalseid ja praktilisi ressursse. Sotsiaalsesse võrgustikku kuulumine ja vastastikused kohustused annavad inimestele tunde, et neist hoolitakse, neid hinnatakse ja väärtustatakse. Sellel on tugevalt kaitsev mõju tervisele.

Täna

Kuressaare linna suhteliselt väike elanike arv soosib suurel määral üksteise teadmist ja tundmist. Viimane tuleb kasuks oma-tunde ja suuremate või väiksemate sotsiaalsete rühmade kujunemisele. Mittetulunduslikku tegevust ja sotsiaalsete võrgustike teket ja tegevust toetab linn projektfinantseerimise kaudu. Peale rahalise abi on linn toetanud erinevaid kolmanda sektori organisatsioone ka hoonete ja ruumide kasutadaandmisega.

Tulevik

- Sotsiaalsete võrgustike tekkimise ja tegevuse järjepidev toetamine kogukonna tugevdamiseks.
- Sotsiaalse tõrjutuse vähendamine tööhõivepoliitika kaudu.
- Sotsiaalse keskkonna parandamine lasteasutustes, soosides tegevusi, mis suurendavad ühtekuuluvustunnet.
- Mittetulundusliku tegevuse (klubid, seltsi, ringid, huvigrupid, jne.) soodustamine ja toetamine.
- Erivajadustega inimeste sotsiaalse tõrjutuse vähendamine nende puudest tulenevate erivajaduste rahuldamise kaudu.

6.5.7. Eluase

Eluruumide kvaliteedil on oluline roll inimese tervisele ja heaolule. Viletsad elutingimused tingivad viletsa tervise.

Täna

Elamufondi üldiseloostus (Hooneregistri andmed 2002, juuli)

Elamute arv	2097	Protsent
s.h. puitelamud	1149	55
s.h. kiviellamud	948	45
Korterite arv	6124	
Munitsipaaleluruumide arv	16	
Elamispind 1 elaniku kohta	16 m ²	

Eluruumide üldkasulik pind	377 244 m ²	Protsent
s.h. puitelamutes	99 242 m ²	26
s.h. veega	286 377 m ²	76
s.h. tsentraalse veega	241 474 m ²	64
s.h. kanalisatsiooniga	271 850 m ²	72
s.h. keskküttega	187 690 m ²	50
s.h. ilma vee ja kanalisatsioonita	90 867 m ²	24

80% linna puitelamutest on ehitatud ajavahemikus 1890-1970, 85% kiviellamutest on ehitatud pärast 1960-ndaid. Elamute koguarvust 18% on vanemad kui 60 aastat ja 7% vanemad kui 100 aastat. Elamute koguarvust 46% on vanemad kui 40 aastat. Kiviellamute vanus on valdavalt 20-40 aastat.

35% elanikest elab ühepereelamutes, mis moodustavad 81% kõigist Kuressaare elamutest.

Tulevik

- Kõigi eluasemete ühendamine ühisveevarustuse- ja kanalisatsioonisüsteemiga.
- Ühepereelamute ehitamise soodustamine linnapoolse kruntide ettevalmistamise teel.
- Munitsipaalelamufondi mahu suurendamine.

6.5.8. Ettevõtlus

Ettevõtluse arendamise eesmärgiks on töökohtade tekkeks tingimuste loomine ning seeläbi tööhõive suurendamine, sotsiaalse ja sissetulekuvaesuse leevendamine, inimestele sotsiaalse turvatunde loomine, linna jõukuse kasv ning võimaluste avardumine linnaelanikele kvaliteetsete teenuste osutamiseks.

Kuressaare majanduslik areng sõltub eelkõige avanemisest itta (püsiühendus mandriga), läände (süvasadama ehitus) ja lõunasse (regulaarliin).

Täna

Peale majanduse restruktureerimist ning vaikelu aastatel 1990-1998, on toimunud jõuline areng terviseturismi ja elektroonika sektoris. Hoogustunud on ehitustegevus. Kuressaares puuduvad suurettevõtted, siin prevaleerivad keskmise ja väikese suurusega 50-150 töötajaga ettevõtted. Ettevõtluse hoogustumisele on kaasa aidanud linna avanemine merele ja puhkeala väljaarendamine.

Tulevik

Kuressaarele on sobilik vähest materjalimahukust ja enam kvalifitseeritud tööjõudu nõudev keskkonnasõbralik innovaatiline väikeettevõtlus.

- Prioriteediks on soodsa ettevõtluskliima arendamine, milleks on vajalik:
 - pikaajaliste arengustrateegiatega alusel investeerimiskeskonna arendamine investeringute turvalisuse tagamiseks;
 - ettevõtluse arendamiseks vajalike infrastruktuuride väljaehitamine;
 - tihe koostöö erasektoriga;
 - konkurentsivõimelise tööjõu koolitamine.

6.5.9. Turism

Kuressaare on olnud tervisekuurort ja turismi sihtkoht kahe sajandi vältel. Kuurordi areng peatus Nõukogude perioodil, mil Kuressaare oli suletud linn. Turism on Kuressaares tunnistanud prioriteetseks arendatavaks majandusharuks, mille tasakaalustatud arengu edukus sõltub säästva arengu põhimõtete järgimisest nii turismimajanduse siseselt kui arukast koostööst teiste valdkondadega.

Täna

Saaremaa ja Kuressaare on üks suurima külastatavusega turismipiirkondi Eestis. Viimastel aastatel on külastajate arv olnud umbes 250 000 inimest aastas. Külastajatest 65% on siseturistid ning 35% välisturistid. Saaremaa turismile on iseloomulik taaskülastamise kõrge tase - 80% siseturistidest ja 50% välisturistidest külastavad Saaremaad ja Kuressaaret mitmendat korda. Turismi mahud kasvavad oluliselt püsiühenduse loomisel mandriga ning süvasadama ehitamisega Saaremaale. Kuressaares õpetatakse turismitööstusega seotud erialasid.

Tulevik

Välja on töötatud Kuressaare turismi turundusstrateegia 2002-2010, mille alusel planeeritakse lähiaastate arendustegevus. Esmase tähtsusega on turismi- ja kuurortlinna maine taastamine ja edasiarendamine ning kvaliteetturismi edendamine. Turismi arendamine Kuressaares saab toimuda vaid koostöös teiste Saaremaa omavalitsustega ning erasektoriga.

- Turismi muutmine oluliseks sissetulekuallikaks kohalikele elanikele.
- Konkurentsivõimeliste ja kõrge kvaliteediga turismitoodete arendamine, mis võimaldavad turismihooaega pikendada.
- Turismi infrastruktuuride arendamine, võttes arvesse külastajate voogude hüppelist kasvu peale püsiühenduse loomist.
- Ajaloolise pärandi muutmine linna atraktiivsuse vundamendiks.
- Sihipärane ja koordineeritud turundustegevus nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil. Turgude laiendamine Skandinaavia, Vene, Läti ja Saksamaa suundades.

6.5.10. Transport ja liiklus

Tervislik ja säästlik transport tähendab mootorsõidukite hulga vähendamist ja käimise ning jalgrattasõidu propageerimist, mida toetab ühiskondliku transpordi süsteem. Kogu Euroopas propageeritakse lühikeste sõitude (kuni 5 km) tegemiseks jalgratast, mis annab olulise panuse tervislikkuse edendamisele, õhusaaste, müra ja loodusressursside kasutamise vähendamisele ning majanduslikule kokkuhoiule. Kuressaare arengu seisukohalt on hästikorraldatud transpordisüsteemil ja ligipääsu tagamisel linnale oluline tähtsus.

Täna

Kuressaare 15 km² suurusel territooriumil on 80 km tänavaid. Viimastel aastatel on tehtud olulisi jõupingutusi liiklemise parandamiseks linnas ja ligipääsu hõlbustamiseks linnale. Rakendatud on meetmeid liikluskoormuse vähendamiseks kesklinnas, juhtides liiklusvood sellest kõrvale, milleks omakorda on parandatud mitmete tänavate tehnilist seisukorda, kehtestatud kesklinnas piirkiiruseks 30km/h ja tasulise parkimise kord. Need meetmed on kaasa aidanud jalakäijatele ohutumate liiklemistingimuste loomisele. Mitmed tänavad on osaliselt muudetud jalakäijate tsooniks. Alustatud on jalgrattateede ehitamisega ning kogu linnas on paigaldatud jalgrataste parkimisaluseid. Samuti on alustatud parkimisprobleemi lahendamist, ehitades parklaid kesklinna piirkonda ning vähendades sellega tänavatel parkivate autode arvu. Ühistranspordina on kasutuses bussid, mis sõidavad 5 marsruudil 0,5 h intervalliga.

Kuressaarele tagavad ligipääsu kesklinnast 3,5 km kaugusel asuv lennujaam, 5 km kaugusel asuv Roomassaare sadam, mis praegu tegutseb põhiliselt kaubasadamana ja jahisadam ning 1 km kaugusel asuv jahisadam Kuressaares. Kuressaare Autobussijaama kaudu toimub ühendus Saaremaa valdadega ja teiste maakondadega ning ka cargo-teenus Eesti piires.

Tulevik

- Liikluse ümbersuunamiseks vajaliku jaotustänavate ja parklate võrgu lõplik väljaarendamine ümber vanalinna.
- Jalgratturitele ohutu liiklemise tagamiseks jalgrattateede ja -parklate süsteemi väljaarendamine.
- Jalakäijate tsoonide laiendamine ja kõnniteede rajamine, et tõsta jalakäijate liiklusohutust ning luua neile tervislikum keskkond.
- Liikumiskustega inimestele liikumisvõimaluste parandamine.
- Tänavate rahuldava tehnilise seisukorra tagamine.
- Roomassaare sadama edasise laiendamise ja töökindluse tõstmise toetamine.
- Kuressaare jahisadama laiendamine väikelaevade vastuvõtuks.

6.5.11. Haridus

Linna eesmärgiks on luua keskkond, mis tagab hariduse kättesaadavuse kõigil õppetasetel ning selle kõrge kvaliteedi, et kujundada inimest, kes suudab teadlikult planeerida oma elu, osaleda protsesside mõjutamisel soovitud suunas ning omaks võtta elukestva õppe idee. Eesmärgiks on kujundada infotehnoloogia abil keskkond, mis võimaldab inimestel Kuressaares elades osa saada kõigest maailmas toimuvast. Hariduse omandamise võimalused peavad olema kättesaadavad, mitmekesised ja tugi- ja teenusteenustega.

Täna

Linn peab tagama alus-, põhi- ja keskkooli omandamise võimalused kõigile lastele ning ka huviharidusega tegelemise võimalused. Kuressaares on 6 munitsipaal- ja 2 eralasteaeda ning lasteaiakohti jätkub kõigile lastele. Linnas on 1 lasteaed-alkool, 2 põhikooli, 2 gümnaasiumi ja 1 õhtukeskkool. Linnas on riiklik ametikool ning kõrgharidust saab omandada TTÜ Kuressaare Kolledžis ja EBS Saaremaa Filiaalis. Kuressaares on muusika-, kunsti- ja spordikoolid ning Huvikeskus, mis töötab kahe avatud keskuse põhimõttel kujundatud üksusena. Kõigi linna koolide juures töötavad huvialaringid ning arvukalt on olemas eraõiguslikel alustel tegutsevaid huvikoole ja spordiklubisid.

Saaremaa Ühisgümnaasium võttis 1998. aasta sügisel vastu esimese kooli Agenda 21 Eestis. Aastal 2001 lülitusid Eesti Tervislike Koolide Võrgustiku töösse Kuressaare Gümnaasium ja Kuressaare Põhikool.

Tulevik

Välja on töötatud koolide ja lasteaedade arengukavad aastateks 2002-2006. Hariduse valdkonna põhieesmärkideks on:

- Inimressursi arendamine.
- Innovaatilise ja harituse edendamine, erinevate õppetasete läbimise võimaluste arendamine, pidevõpet võimaldava ja soodustava elukeskkonna väärtustamine, ümber- ja täiendõppeks valmisoleku ning tingimuste loomine.
- Kaasaegse, säästliku ning tervisliku õppe- ja töökeskkonna kujundamine, keskkonnasõbralik ja säästlik majandamine, keskkonnasõbralikule tervislikule linnale omaste põhimõtete väärtustamine ning vastava mõtteviisi kujundamine.

- Tervislike eluviiside soodustamine ja kujundamine lasteaiaaast alates, kehalise tegevuse võimaluste laiendamine avalikus kasutuses olevate mängu- ja spordiväljakute ning spordisaalide väljaarendamise kaudu.

6.5.12. Sport

Spordi ja kehakultuuriga tegelemine on üheks aluseks laste ja noorte harmooniliseks ja tervislikuks arenguks ning täiskasvanuile tervise hoidmiseks ja parandamiseks. Olulise tähtsusega on spordi ja kehakultuuri sotsiaalne roll vaba aja organiseeritud tegevusega täitmisel. Kehakultuuriga tegelemise võimalus aitab leevendada sotsiaalse tõrjutuse probleemi ja on kättesaadav ka väiksema sissetulekuga inimestele, pakkudes seega võrdseid võimalusi tervise hoidmiseks ja parandamiseks. Aktiivse puhkuse veetmise võimalused toetavad ka turismi arengut.

Täna

Aktiivse kehalise tegevuse populaarsus on Kuressaares viimaste aastate jooksul märgatavalt tõusnud, paljuski tänu juurdetekkinud võimalustele erinevate spordialadega tegelemiseks. Spordirajatiste lisandumisel linna on olnud oluline roll nii avalikul kui ka erasektoril ning valitsusvälistel organisatsioonidel. Spordielu korraldavad Kuressaares 32 spordiklubi ja Saaremaa spordikool. Linnas on 6 staadionit ja spordiväljakut, 11 spordisaali, 6 ujumisbasseini, 3 terviserada, 7 tenniseväljakut, 2 bowlingusaali, 2 jahisadamat, lasketiir ja ratsaspordibaas.

Tulevik

- Spordiarendustegevuses tervisedenduse põhimõtetest lähtumine.
- Laste- ja noortesportile erilise tähelepanu pööramine.
- Tervise- ja rahvaspordi propageerimine.
- Spordirajatiste kaasajastamine ja uute rajamine.
- Spordiehitist peab pakkuma aktiivse tegevuse võimalusi võimalikult paljudele linlastele ja külalistele.
- Aktiivse kehalise tegevuse kaudu tervislike valikute tegemise võimaluste väljaarendamise jätkamine koostöös kogukonna, valitsusväliste organisatsioonide ja erasektoriga.

6.5.13. Kultuur

Kultuurielus osalemine aitab tugevdada inimese mina-identiteeti ning kogukonda kuuluvuse tunnet. Seos rahvakultuuriga on rahvusliku identiteedi aluseks. Kultuurivaldkond annab inimestele võimaluse vaimsete vajaduste rahuldamiseks ja vaimse tervise tugevdamiseks.

Täna

Rahvakultuuri traditsioonid on Kuressaares pikaajalised ning nende jätkamine on oluline kultuuri- ja ajaloopärandi säilitamise seisukohalt. Kuressaares on rikkalikud võimalused professionaalsest kunstist osasaamiseks. Linnas on aktiivne kultuurielu selle erinevates vormides. Kuressaares tegutseb 27 kultuuriühingut ja -seltsi. Linnas on maakonna keskraamatukogu, kultuurikeskus, poolprofessionaalne teater ning mitmed kooliteatrid, hulgaliselt kontserdi- ja näitusepaiku. Palju toimub erinevaid vabaõhuüritusi.

Tulevik

- Kuressaare hoidmine rikkalike kultuuritraditsioonidega linnana.
- Rahvakultuuritraditsioonide säilitamine ning edasiarendamine.

- Kõrgkultuuri propageerimine, Kuressaarele kultuurilinna mainet andvate ürituste toetamine.
- Interdistsiplinaarsete kultuuriprojektide toetamine, erinevate kunstiliikide omavaheline sidumine.
- Kultuurivahetuse aktiviseerimine, rahvusvaheliste koostööprojektide toetamine.

6.6. LOODUS- JA TEHISKESKKOND

6.6.1. Õhk

Linn asub saarel ümbritsetuna ühest küljest soojaveelisemast Liivi lahest ja teisest küljest külmaveelisemast Läänemerest, mis tekitavad soodsaid õhukonvektsioone ning tagavad puhta õhu.

Täna

Jaauanuaris 2001 Eesti Keskkonnauuringute keskuse poolt läbiviidud linnaõhu seire tulemused näitasid, et õhu kvaliteet Kuressaares on väga hea: O₃ piirväärtused kuni 42,2% piirnormist, peentolm - 7 korda alla lubatud piirnormi, CO - 3 korda alla lubatud piirnormi, NO₂ - 8 korda alla lubatud piirnormi. Juulis 2002 läbiviidud seire tulemused (% piirnormist): O₃ - 49%, peentolm - 51,7%, CO - 9,7%, NO₂ - 8,9%, SO₂ - 1,4%, mittemetaansed süsivesikud (NMHC) - 2,5%. Nende andmete tulemusel on õhu kvaliteet suvises Kuressaares hinnatud heaks.

Tulevik

- Õhupuhtuse kõrge taseme hoidmine kesklinna liikluskoormust hajutades ja suurtööstusettevõtteid vältides.

6.6.2. Vesi ja heitvesi

Linna ülesanne on tagada kõigile elanikele küllaldasel hulgal kvaliteetse joogivee kättesaadavus ning tekkiva reovee ärajuhtimine reoveepuhastile ja vastavalt keskkonnanõuetele puhastatud heitvee juhtimine suublasse, Kuressaarega piirnevasse Liivi lahte.

Täna

Vesivarustuse- ja kanalisatsiooniteenust korraldab linnale kuuluv AS Kuressaare Veevärk. Linna ühisveevarustus baseerub põhjaveel. Linna peamise veehaarde põhjavesi kuulub kvaliteediklassi "väga hea" ning seetõttu toorvett vaid aereeritakse enne jaotusvõrku suunamist. Joogivesi Kuressaares vastab kõigile kehtivatele nõuetele. Heitvesi puhastatakse 2001.a. rekonstrueeritud puhastusseadmetes bioloogiliselt ja mehhaaniliselt. Heitveest eemaldatakse lämmastik, fosfor ja tahked osised. Merre juhitud puhastatud heitvesi vastab kehtivatele nõuetele. Ligi 35% linnaelanikest ei ole käesoleval ajal tagatud ühisveevarustuse- ja kanalisatsiooniteenuse tarbimise võimalust. Linn tagab joogivee kohaleveo paakautoga neile, kellel puudub ühisveevarustuse teenuse tarbimise võimalus. Teostamisel olev trasside ehituse projekt, mis lõpetatakse käesoleval aastal, tagab 83% linna elanikest nimetatud teenuse tarbimise võimaluse. Suurimaks probleemiks on veevarustuse tänavatorustike ja veeseadmete olukord.

Tulevik

- Kõigile elanikele veevarustuse- ja kanalisatsiooniteenuse tarbimise võimaluse tagamine.
- Veevarustuse teenuse kvaliteedi tõstmine torustike läbipesemise, renoveerimise ja veeseadmete väljavahetamise teel.

- Vee, kui olulise loodusressursi säästliku kasutamise propageerimine.
- Põhjavee kaitse tagamine reostuse vältimiseks.
- Heitvee nõuetekohase puhastatuse jätkuv tagamine, et ära hoida Läänemere reostamist.
- Reoveepumplatele juhtimise ja kontrolli kaugvalvesüsteemi rajamine.
- Sadevete lahkvoolse kanalisatsioonisüsteemi väljaarendamine koos vajalike puhastitega enne suublaid Läänemere vee kaitseks.

6.6.3. Pinnas

Kuressaare geoloogiline ehitus on tulem ürgsetest protsessidest. Maapinnal avanevad ca 413 miljoni aasta vanuse Kuressaare lademe lubjakivid ja merglid, mida katab 0-11 m paksune kvaternaarse setete kiht. Kuressaare territoorium on õhukese pinnakattega paelava, mis on väga haavatav keskkonnareostuse suhtes. Geoloogiliselt on linnaalune põhjakivim kaldu lõunasse, langusega 3-4 m 1 km kohta, mistõttu põhjavee reostus võib ohustada kogu puhkeala akvatooriumi.

Pinnakatte paksus on Kuressaare kohal enamasti 0,8-2 m, kuid ulatub kohati 3,5 m ja üle selle. Mõnes kohas on pinnakatte paksus väike või puudub üldse. Pinnakattes on ülekaalus moreenid, liivsavid ja saviliivad. Kuressaare mullad on valdavalt kamar-karbonaatmullad (K), mis on niisked ja põuakartlikud. Mullastiku parandamise tulemusena on eramute kruntidel viljakad leostunud (Ko) ja leetjad (K1) kamar-karbonaatmullad. Mulla reaktsioon ehk pH on valdavalt 6,6-7,2. Mulla leelisust põhjustab lubiainete rohkus aluskivimis. Vaba mulla varud linna ümbruses vähenevad pidevalt ning seetõttu on alustatud kompostmulla tootmist.

Tulevik

- Pinnase ja mulla kaitsmine reostamise, erosiooni ja ebaotstarbeka kasutamise vastu.
- Olemasoleva mullaressursi säästlik kasutamine.

6.6.4. Jäätmeäitlus

Nõuetekohaselt väljaarendatud ja toimiv jäätmeäitlussüsteem on olulise tähtsusega looduskeskkonna reostumise vältimisel ja haiguste leviku tõkestamisel.

Täna

Kuressaare linnas kogutavad jäätmed ladustatakse Kaarma valla territooriumil paiknevas Kudjape prügilas, mida on plaanitud kasutada aastani 2020. Ka nõuetekohaselt väljaehitatud ohtlike jäätmete kogumiskeskus asub Kudjape prügilas.

Seadusandlike aktidega on tagatud tööstusjäätmete nõuetekohane käitlemine, küll aga ei ole tagatud kõigi olmejäätmete vastav käitlemine.

Käesoleval ajal kogutavatest jäätmetest on 76% konteinerites ja 14% lahtine, kogumata jäätmed moodustavad 2% ning kodus selekteeritavate jäätmete maht on 8% (klaas- ja plastikaara). Korduvkasutusse läheb umbes 20% jäätmetest. Käesoleval ajal ladustatakse 78% jäätmetest lahtisesse prügilasse, komposteeritakse 9%, sorteerimiskeskusesse läheb 6% ning põletatakse 7% jäätmetest.

Tulevik

Kuressaares on välja töötatud jäätmekava aastateks 2001-2005, mis seab põhieesmärkideks:

- Kõigi olmejäätmetekitajate liitmine korraldatud jäätmeveosüsteemi.
- Koos teiste omavalitsustega maakondliku jäätmekava alusel ühtse jäätmeäitlussüsteemi rakendamine.

- Elanikkonna jäätmekäitlusalase teadlikkuse tõstmine, et vältida ebaseaduslikku prügimahapanekut selleks mitteettenähtud kohtadesse ning ohtlike jäätmete sattumist prügilasse ja looduskeskkonda.
- Jäätmehooldusalase kontrolli tugevdamine ja järelevalvesüsteemi rakendamine.

6.6.5. Energeetika

Soojus- ja elektrivarustus

Tähtsaimaks eesmärgiks linna energiamajanduse planeerimisel on energia kokkuhoid kõigis energia muundumise, edastamise ja tarbimise lülides. Eriti oluline on tarbijate hulgas energiasäästliku mõtteviisi kujundamine. Linnale vajaminev soojusenergia toodetakse kohapeal, elektrienergia jõuab Kuressaarde merealuse kaabli kaudu Kirde-Eestist.

Täna

Kaugküttesoojus toodetakse 70% puiduhakkest (taastuenergia ressurss) ja 30% raske kütteõli. Kaugküttele on 60% hoonetest, individuaalküttele on 40%. Individuaalküttele olevatest hoonetest u. 80% kasutavad kütmiseks puitu ja muid taastuvaid energiaallikaid. Kuressaares kõigis majandusharudes soojuse tootmiseks tarbitavast kütuse mahust moodustavad taastuvad energiaallikad (biokütused) umbes 42%. Protsessis alates soojuse tootmisest kuni tarbijani kaob (hajub keskkonda) umbes 1/3 kütuses sisalduvast energiast. Elektrivõrgu süsteem on piisav elektrienergiaga varustamiseks vajalikul hulgal. Tänavavalgustusvõrk on suures osas amortiseerunud ning tarbib põhjendamatult palju elektrienergiat.

Tulevik

- Loodusressursside säästmiseks soojusenergia tootmises taastumatute energiaallikate mahu vähendamine ning taastuvate energiaallikate (puiduhake, turvas, sorteeritud prügi) mahu suurendamine.
- Energiasäästu plaani koostamine ja energiaauditite läbiviimine.
- Soojustrassides soojuskadude vähendamine ressursi kokkuhoidmiseks.
- Hoonete muutmine soojus- ja energiasäästlikumaks.
- Linnavalgustuse muutmine ökonoomsemaks (elavhõbedalampide vahetamine naatriumlampide vastu).
- Kaugküttevõrgu laiendamine.
- Elektri ja soojuse koostootmise alustamine.

6.6.6. Linnaplaneerimine

Territoriaalne planeerimine on linna elukeskkonna parendamise ja säästliku arendamise üheks aluseks.

Täna

Linnaplaneerimise põhimõtted on sätestatud Kuressaare Linna Üldplaneeringus 2000-2010, kus erinevalt varasemast pööratakse olulist tähelepanu ruumilisele planeerimisele ning olemasoleva keskkonna väärtustamisele ja renoveerimisele. Linna territoorium on tsoneeritud järgmiselt: väikeelamumaa, korruselamumaa, asutuste ja üldkasutatavate hoonete ala, ärimaa, kesklinn (vanalinn), ettevõtluse ala, puhastusseadmete maa, liiklusmaa, puhkeotstarbeline maa, looduslik puhkehaljasmaa, puhkemetsamaa, vee-ala, kalmistu. (Lisa 1: Maakasutusplaan)

Tulevik

Planeerimistegevuse üldeesmärgiks on tagada võimalikult paljude linnakodanike huvisid arvestavad tingimused linna keskkonna kujundamiseks, selle tervislikuks, jätkusuutlikuks ja säästvaks arenguks, ruumiliseks planeerimiseks, maakasutamiseks ja ehitamiseks.

- Tagada planeeringute korraldamisel demokraatlike põhimõtete järgimine avalikustamise kaudu, linnakodanike ja linna üldhuvide tasakaalustamine ning reaalse majandusvõimaluste arvestamine.
- Väljakujunenud tsoneeringu arvestamine edasisel planeerimisel.
- Olemasoleva linnaruumi kvalitatiivse arendamise eelistamine linnaruumi laiendamisele.
- Ettevõtluse ala intensiivsem kasutuselevõtt infrastruktuuride väljaarendamise kaudu.
- Olemasolevate vähemväärtuslike linnaosade (suurelamurajoonid, tootmisalad) elukvaliteedi taseme tõstmine infrastruktuuri väljaehitamise, heakorrastustaseme, arhitektuurse ilme ja ehituskvaliteedi parandamise teel.
- Olemasolevate väärtuslike linnaosade hoonestustraditsioonide säilitamine ja edasiarendamine.
- Olemasolevate väärtuslike ehitiste säilitamine jätkusuutliku ressursikasutuse tagamiseks.
- Uusehitustel looduslike ja naturaalsete ehitusmaterjalide eelistamine.
- Linna üldkasutatav maa peab olema kõigile vabalt kasutatav.

6.6.7. Puhkealad

Puhkealadel on oluline osa inimeste jõuressursside taastamisel, sotsialiseerumisel ning linnaelu kvaliteedi tagamisel.

Täna

Linna peamine puhkeala asub Kuressaare lahe kaldal ning on viimase kümne aasta jooksul muudetud jäätmaast heakorrastatud piirkonnaks, pakkudes võimalusi erinevateks aktiivseteks tegevusteks. Laste tarbeks on korrastatud mitmed mängu- ja spordiväljakud, ehitatud on terviseradasid. Linnas ja selle ümbruses on veel mitmeid perspektiivseid vaba aja aktiivset veetmist võimaldavaid piirkondi, mis nõuavad edasiarendamist.

Tulevik

Avalikus kasutuses olevate aktiivse puhkuse tsoonide ja terviseradade väljaarendamine era- ja kodanikualgatust kaasates, et võimaldada linnaelanikele aastaringne kehaline tegevus vabas õhus.

- Puhkealade edasiarendamine: Kuressaare lahe kallas, Loode tammik, Põduste jõe luht, Sikassaare, Marientali ja Kudjape piirkonnad, tervisepark.
- Linnaümbruse rõngaspuhkeala väljaarendamine.
- Puhke- ja tegeluskohtade rajamine lastele.
- Ujumiskohtade korrastamine ja kasutuselevõtmine.

6.6.8. Haljastus

Haljastus on aluseks õhupuhtuse säilitamisel, müra summutamisel ning linna esteetilise väärtuse tõstmisel.

Täna

Kuressaare pindalast 48% moodustavad haljasmaad. Väärtuslikeimaks on 19. saj. keskel rajatud 17,5 ha suurune lossipark, kus leidub mitmeid haruldasi puuliike. Tänu eramukruntide rohelsele on Kuressaare väga looduslähedane linn. Enamus haljasaladest on mitterahuldavas olukorras.

Tulevik

Säilitada linnas rohke haljastus, seda korrastades, uuendades ja laiendades, et hoida õhu puhtust ja värskust, ühtlustada õhutemperatuuri ning summutada müra. Tagada bioloogiline mitmekesisus ja liigirikkus.

- Haljastuse ja heakorra üldkontseptsiooni väljatöötamine ning realiseerimine.
- Dendrofloora katastri ja haljastuse registri koostamine.
- Rohelise vööndi väljaarendamine ja laiendamine koostöös Kaarma vallaga.
- Kohalikke olusid arvestavate haljastusprojektide koostamine.
- Põduste jõe kallaste korrastamine.
- Uuele kalmistule asukoha leidmine.

7. INTERSEKTORAALNE PLANEERIMINE

Kuna elukeskkond haarab kõiki linnaelu valdkondi, mis üksteist vastastikku mõjutavad, siis on tervise ja säästva arengu planeerimisel vaja rakendada intersektoraalset planeerimist, mille puhul võetakse arvesse ühes valdkonnas tehtavate otsuste mõju teistele valdkondadele.

Oluline on linna rahanduspoliitika selline kujundamine, mis tagab tervislikkuse ja jätkusuutliku arengu.

Kohalike poliitiliste otsuste langetamisel on esmatähtis nende mõjude arvestamine tervisele ka keskkonnale.

8. TERVISE- JA KESKKONNATEADLIKKUSE TÕSTMINE

Tervise-, loodus- ja keskkonnateadlikkuse edendamine ning hoiakute kujundamine alates lasteaedadest ja koolidest kuni tippjuhtideni ja poliitikuteni.

- Kuressaare Tervisliku Linna projekti edasiarendades;
- tervis- ja keskkonnaedenduslike programmide väljaarendamise ja elluviimise kaudu;
- teabematerjalide koostamise ja levitamise kaudu;
- sihipäraste projektide ja ürituste kaudu,

kohalikke, riiklikke ja rahvusvahelisi poliitikaid ning dokumente järgides.

9. KOOSTÖÖ JA PARTNERLUS

Strateegia eesmärkide saavutamiseks on vajalik arendada koostööd ja partnerlust

- kohalikul tasandil - kaasates kogukonna, erasektori, valitsusvälised organisatsioonid
- siseriiklikult - Eesti Tervislike Linnade Võrgustiku linnadega, tervist edendavate ja säästva arengu institutsioonide ja organisatsioonidega
- rahvusvahelisel tasandil - Euroopa Tervislike Linnade Võrgustikuga ja selle liikmeslinnadega; Euroopa Jätkusuutlike Linnade Kampaniaga ning teiste vastavate organisatsioonidega; Kuressaare sõpruslinnadega.

10. MONITOORING JA HINDAMINE

Tulemuste mõõtmiseks ja hindamiseks monitooringu- ja hindamissüsteemi väljatöötamine, mis tagab regulaarse ülevaate tegevustest ja muutustest otstarbeka intervalliga.

- Linna terviseprofiili jätkuv koostamine.
- Rahvusvaheliste terviseindikaatorite süsteemi kasutamine.
- Linna keskkonnaseisundi seiresüsteemi loomine.
- Linna arengukava täitmise aastaaruanded.

Lisa 1: Strateegia koostamine

- Kuressaare tervise ja säästva arengu strateegia koostamise aluseks on Kuressaare Linnavalitsuse korraldus nr. 163, 26. märtsist 2002.

- Strateegia koostajad:

Üldjuht: *Ingrid Tilts*, välissuhete nõunik, Kuressaare Tervisliku Linna projekti koordinaator

Rahvastik, tervis, tervishoiuteenused, eluviisid: *Kaalep Koppel*, linnaarst; *Helle Kahm*, lastekaitsespetsialist

Sotsiaal- ja majanduslikud tingimused: *Urmas Treiel*, abilinnapea arengu ja majanduse alal; *Argo Kirss*, abilinnapea sotsiaal- ja tervishoiu alal; *Anne Keerberg*, abilinnapea hariduse ja kultuuri alal; *Piret Tenno*, sotsiaalnõunik; *Monika Lember*, sotsiaalhoolekande spetsialist; *Katre Koit*, projektijuht; *Karmen Paju*, turismi peaspetsialist; *Madis Pihel*, linnainsener; *Õilme Salumäe*, haridusnõunik; *Tarmo Berens*, kultuuri- ja spordinõunik

Loodus- ja tehiskeskond: *Madis Pihel*, linnainsener; *Karli Valt*, keskkonna- ja välisprogrammide spetsialist; *Lilian Hansar*, linnaarhitekt; *Kaljo Ellik*, heakorraspetsialist

- Strateegia koostamisel on kasutatud järgmisi väljaandeid:

Bayer, M., Touwen, C. *Strategies for sustainable cities*, Focus on The Hague Conference report, The Hague City Council, 2000

City planning for health and sustainable development. European Sustainable Development and Health Series: 2. World Health Organization, 1997

Kiivet, R. ja Harro, J. *toimet. Eesti rahva tervis 1991-2000*, Tartu, 2002

Tervise sotsiaalsed determinandid. Veenvad tõendid. WHO, 1998

Tervis 21, WHO Euroopa piirkonna "Tervis kõigile" raampoliitika.

Lisa 2: Maakasutuse plaan